

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบันแต่สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุดและเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม ก็คือ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา หรือที่เรียกว่า บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยเฉพาะสถาบันศาสนานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนั้นนับถือพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชาติและยังแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนมีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรม ให้แก่อุบาสกอุบาสิกา หรือประชาชน ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคมและพระภิกษุสงฆ์ กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (พระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์. 2548 : 73)

จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่เป็นสังคมบริโภคนิยม ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรมมีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกทีเป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ วัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุคือ พระภิกษุบางส่วนกระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็น วัดบางวัด

อาศัยกลวิธีในวงการธุรกิจดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ (ประเวศ วะสี. 2539 : 54)

การบริหารจัดการองค์การใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ต้องการให้บรรลุ จุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล อยู่เสมอ ทั้งนี้ย่อมจะต้องอาศัย องค์ประกอบ 4 ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง 4 ประการ มีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์การ ก็คือ คน หรือบุคลากร ในการบริหารจัดการในองค์การทางศาสนาก็เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นที่ร่ม รื่น เป็นที่ศรัทธาและอำนวยประโยชน์แก่ชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคน บรรดา สิ่งก่อสร้าง โบสถ์ วิหาร ถานเจดีย์ ศาลาการเปรียญ วัสดุอุปกรณ์ และการเงิน จะมีความ สมบูรณ์เพียงใดก็ไม่มีความหมาย ถ้าบุคลากรเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการ ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุญช่วย จันทร์เหาะ. 2544 : 8)

วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ในการ วางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลด ปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือกล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของ ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของ สังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทาง ศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมายเช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสได้ยาก ผู้ที่ได้รับ ความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพล ต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. 2541 : 44)

จากการรายงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทราบว่าปัจจุบันจังหวัด มหาสารคามมีวัดที่ถูกต้องตามกฎหมายมีชื่อปรากฏในทะเบียนวัดของสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 981 วัด มีที่พักสงฆ์ จำนวน 335 แห่ง มีพระภิกษุ ประมาณ 4,068 รูป สามเณรประมาณ 741 รูป ด้านการศึกษา มีสถาบันการศึกษาทาง

พระพุทธศาสนาดังนี้ 1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 10 แห่ง 2) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี 13 แห่ง 3) หน่วยวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 1 แห่ง ด้านการเผยแผ่พระศาสนา มีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล 130 แห่ง และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมหาสารคาม 53 แห่ง

วัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้รับคัดเลือกจากจังหวัดให้เป็นศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา เมื่อปี พุทธศักราช 2542 วัดจึงทำหน้าที่ในนามของศูนย์จัดอบรมและให้ใช้วัดเป็นสถานที่จัดอบรมพัฒนาจิตแก่ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป นอกจากนั้นแล้วในวันปกติธรรมดาที่จะมีพุทธศาสนิกชน เข้ามาทำบุญเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวันพระและช่วงเข้าพรรษา ก็จะมีพุทธศาสนิกชนเข้ามาทำบุญ ถือศีล 8 และฟังธรรมเป็นจำนวนมากวัดศรีสวัสดิ์ จัดอยู่ในประเภทคามวาสี คือ วัดที่อยู่ในบ้านมุ่งเน้นศึกษาทางด้านคันถธุระ ได้แก่การศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรม คือ นักธรรมและบาลี อันเป็นการศึกษาแผนเดิมของคณะสงฆ์ไทย นอกจากนี้แล้วยังเปิดโอกาสให้พระเณรที่สนใจใฝ่รู้ได้ศึกษาทางสายสามัญ ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาควบคู่กันไปด้วยวัดศรีสวัสดิ์ เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีขนาดใหญ่ อีกทั้งอยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทางวัดได้มีการดำเนินงานตามขอบข่ายภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน ใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 อยู่ตลอดมา ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 3) ด้านการศาสนศึกษา 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการสาธารณูปการและ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ยังไม่มีผลการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในเขตพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามมาก่อนแต่อย่างใด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการวิจัยความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามขอบข่ายภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับ วัด พระพุทธศาสนาและสังคมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และชุมชนที่อาศัยอยู่ ที่มีต่อการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

สมมติฐานการวิจัย

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามอยู่ในระดับปานกลาง

2. ประชาชน จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และชุมชนที่อาศัยอยู่ มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ คือชุมชนศรีสวัสดิ์ 1ชุมชนศรีสวัสดิ์ 2และชุมชนศรีสวัสดิ์ 3 ซึ่งเป็นชุมชนในขอบเขตการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานตามขอบข่ายภารกิจ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 3) ด้านการศาสนศึกษา 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน ที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป อาศัยอยู่ในชุมชนศรีสวัสดิ์ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามทั้ง 3 ชุมชนและนับถือศาสนาพุทธเท่านั้น จำนวน1,371คน จาก 1,371 ครัวเรือน

3.2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในชุมชนศรีสวัสดิ์ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 3 ชุมชนและนับถือศาสนาพุทธเท่านั้นจำนวน 310คน จาก 1,371 ครัวเรือนกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamanae. 1973 : 727)

4. ขอบเขตด้านตัวแปร

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของประชาชน คือ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) อาชีพ และ 5) ชุมชนที่อาศัยอยู่

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของ วัดศรีสวัสดิ์ ตามขอบข่ายภารกิจ 6 ด้าน แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 3) ด้านการศึกษา 4) ด้านการศึกษ สงเคราะห์ 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

5. ขอบเขตด้านระยะเวลาการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ตุลาคม 2557 – มีนาคม 2558

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

วัด หมายถึง สถาบันทางศาสนา เป็นศูนย์กลางของศาสนาและวัฒนธรรม ที่ผู้คน ใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตในที่นี้หมายถึง วัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ประชาชน หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน อายุ 18 ปี ขึ้นไป นับถือศาสนาพุทธ อาศัยอยู่ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ทั้ง 3 ชุมชน ในเขตพื้นที่ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ชุมชน หมายถึง อาณาบริเวณหรือพื้นที่ที่ประชาชนมารวมตัวกันเพื่ออาศัยอยู่ มี 3 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนศรีสวัสดิ์ 1 2) ชุมชนศรีสวัสดิ์ 2 และ 3) ชุมชนศรีสวัสดิ์ 3ซึ่งตั้งอยู่ ตำบลตลาดอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในด้านความรู้สึก ความเชื่อ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ด้วยการพูดหรือการเขียน ในงานวิจัยนี้ให้หมายถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

การดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติภารกิจตามบทบาทของคณะสงฆ์วัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ใน 6 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านการปกครอง หมายถึง การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และคำสั่งของมหาเถรสมาคม มีการดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบของวัด มีแผนงานการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานระหว่าง วัด กับชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ด้านการเผยแผ่ศาสนา หมายถึง การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบในทุกวิถีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย การจัดปฏิบัติธรรมเจริญจิตภาวนาตามโอกาสในวันสำคัญต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเทศน์ แนะนำ สั่งสอนประชาชนให้รู้จักปรับจิตชอบชั่วดีตามโอกาสที่เหมาะสม ส่งเสริมให้ภิกษุสงฆ์ สามเณร ออกเผยแผ่ธรรมในสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งจัดให้มีพระวิทยากรเพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนอย่างต่อเนื่อง
3. ด้านการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลีการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ที่สอบไล่ได้ตามความเหมาะสม ดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาแผนกธรรม – ธรรมศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่ศึกษาเล่าเรียน
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในหลายสถาบัน สนับสนุนการก่อสร้างอาคารสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ สนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา แก่สถาบันการศึกษาอื่น ๆ อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนนักศึกษาในการใช้สถานที่จัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา รวมทั้งจัดให้มีพระวิทยากรในการอบรมเพื่อให้ความรู้ตามสถานศึกษาต่าง ๆ
5. ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การจัดการสิ่งก่อสร้าง อาคารสถานที่ภายในวัดอย่างเป็นระเบียบ มีสัดส่วนที่เหมาะสม น่าอยู่อาศัย การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความร่มรื่น สวยงามเหมาะสมภายในวัด การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร มีการก่อสร้างอาคาร สถานที่เพิ่มเติมอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น มีการจัดการ

ด้านสาธารณูปโภค น้ำ ไฟ ในวัด อย่างเหมาะสมเพียงพอ ประสานงานกับชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัด เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลการอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่มาใช้บริการของวัดให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจัดให้มีพระสงฆ์ที่ได้รับนิมนต์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยอย่างสม่ำเสมอ และมีการร่วมมือกับหน่วยงานราชการ องค์กรต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

สารสนเทศที่ได้จากผลของการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อประโยชน์สำหรับปฏิบัติการกิจการดำเนินงานของวัดศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY